

Michał Bałdowski*, Michał Maruszak**

Nowy system wsparcia dla energii wytwarzanej z wysokosprawnej kogeneracji – wybrane aspekty prawne

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Nowy mechanizm wsparcia dla kogeneracji
- III. Zasady uczestnictwa w systemie wsparcia
 1. System aukcyjny i quasi-aukcyjny
 2. Problematyka decyzji inwestycyjnej dla nowych jednostek kogeneracji
 3. Specjalne zasady wsparcia
- IV. Dopłaty dla kogeneracji a zwrot ujemnego salda dla instalacji OZE
- V. Podsumowanie

Streszczenie

Pod koniec 2018 r. Sejm przyjął przepisy mające na celu kompleksowe uregulowanie wsparcia dla kogeneracji, tj. jednoczesnego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej. Wspomniane rozwiązanie legislacyjne podyktowane było potrzebą popularyzacji takiej formy wytwarzania energii, która cechuje się wysoką efektywnością i stosunkowo niskim poziomem szkodliwości dla środowiska. W ocenie autorów nowe przepisy należy ocenić pozytywnie, jako że dzięki oparciu systemu na zasadach konkurencji, cele energetyczne realizowane są możliwie najmniejszym kosztem dla budżetu państwa. Jednocześnie uchwalone przepisy przewidują dedykowany system wsparcia dla małych i istniejących jednostek wytwórczych w postaci gwarantowanej pomocy. Nowy system wsparcia nie jest jednak pozbawiony wad, w tym nieuzasadnionego badania efektu zachęty czy różnicowania pozycji wytwórców energii w kogeneracji i ze źródeł odnawialnych.

Słowa kluczowe: kogeneracja; pomoc publiczna; system wsparcia; prawo energetyczne; system aukcyjny; premia gwarantowana; decyzja inwestycyjna.

JEL: K23, K32, K33

* Doktorant w Katedrze Prawa i Postępowania Administracyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; associate w kancelarii Greenberg Traurig Grzesiak sp. k. (Dział Capital Markets/M&A); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2153-965X>.

** Associate w kancelarii Linklaters C. Wiśniewski i Wspólnicy sp. k. (Dział Energy & Infrastructure); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7507-9794>.

I. Wprowadzenie

Kogeneracja stanowi proces technologiczny, który polega na łącznym wytwarzaniu energii elektrycznej oraz energii cieplnej przy użyciu jednego zespołu urządzeń (inaczej nazywany również skojarzoną gospodarką energetyczną¹ lub CHP (*combined heat and power*)) (Mirek, 2014; Szostakowska, 2016, s. 411). Zastosowanie powyższej metody wytwarzania energii ma tę zaletę, że sprzyja poprawie efektywności energetycznej, pozwala bowiem na wytwarzanie dwóch różnych rodzajów energii przy jednoczesnym oszczędnym gospodarowaniu surowcami pochodzącymi z jednego źródła (Król, 2018, s. 15; Kalam, King, Moret i Weerasinghe, 2012, s. 2). Dodatkowo, wytwarzanie energii z kogeneracji przyczynia się do redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz innych szkodliwych substancji poprzez zmniejszenie ilości paliwa używanego do produkcji ciepła i energii elektrycznej łącznie, a także w przypadku wykorzystywania w jednostkach kogeneracji odnawialnych źródeł energii (dalej: OZE), przyczynia się do wzrostu udziału OZE w ogólnokrajowej strukturze energetycznej (Szostakowska, 2016, s. 410; Król, 2018, s. 15; PTEZ, 2019, s. 7). Badania naukowe wskazują, że zwiększenie ilości energii wytwarzanej z kogeneracji może mieć pozytywny zarówno na sferę ogólnogospodarczą, jak i na środowisko (tak na przykładzie Stanów Zjednoczonych – Kalam, King, Moret, Weerasinghe, 2012, s. 1). Według badań Międzynarodowej Agencji Energii (MAE) rozbudowa sieci elektroenergetycznej w oparciu o kogenerację może przyczynić się do redukcji nawet o ok. 950 mln ton dwutlenku węgla rocznie w 2030 r. (IEA, 2008, s. 4)

Na istotną rolę wysokosprawnej kogeneracji² w zakresie oszczędności energii pierwotnej wskazuje bezpośrednio ustawodawca unijny, który tworzy jednocześnie ramy prawne mające na celu jej wspieranie³. Jednocześnie Komisja Europejska (dalej: KE) podkreśla, że państwa członkowskie nie wykorzystują w pełni potencjału kogeneracji, a sektor kogeneracji stoi naprzeciw różnym przeszkodom, w tym prawnym, które polegają na konieczności jednoczesnego przestrzegania przepisów dotyczących dostaw energii elektrycznej oraz energii cieplnej (KE, 2016, s. 11).

W powyższym kontekście Polska jest jednym z tych państw członkowskich, w których wytwarzanie energii z kogeneracji stosowane jest już od kilkudziesięciu lat. Już w latach siedemdziesiątych oraz osiemdziesiątych XX w. stopniowo wzrastał udział kogeneracji w produkcji energii elektrycznej oraz cieplnej tak w przemyśle, jak i elektrowniach (Matuszewska, Kuta i Górski, 2016, s. 2). Współcześnie w Polsce kogeneracja dalej stanowi istotną część rynku produkcji energii elektrycznej i ciepła. W 2018 roku udział produkcji energii elektrycznej w kogeneracji wyniósł 11,6%, a udział produkcji energii elektrycznej w elektrociepłowniach – 16,5%, przy produkcji brutto wynoszącej ponad 28 milionów MWh (PTEZ, 2019, s. 9). Niewątpliwie kogeneracja jest równie ważna dla osiągnięcia przez Polskę celów, które wynikają z prawa unijnego, w tym osiągnięcia wymaganego udziału OZE w produkcji energii elektrycznej czy zmniejszenia rocznego zużycia energii.

Podobnie jak w przypadku wytwarzania energii z OZE, najbardziej istotną przeszkodą w rozwijaniu sieci elektroenergetycznych wykorzystujących kogenerację jest wysoki koszt inwestycyjny oraz operacyjny, który nie zawsze znajduje pokrycie w rynkowych cenach energii (Król, 2018,

¹ Art. 2 pkt 108 rozporządzenia Komisji (UE) NR 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. U. UE L z 2014 r., poz. 187, s. 1).

² Rozumiana jako kogeneracja, która pozwala na oszczędność energii pierwotnej w wysokości co najmniej 10% w porównaniu z wartościami referencyjnymi dla rozdzielonej produkcji ciepła i energii elektrycznej.

³ Pkt 35 preambuły dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE (Dz. U. UE. L. z 2012 r., poz. 315, s. 1).

s. 16). W związku z powyższym, konieczne jest wprowadzanie rozwiązań na poziomie legislacyjnym, które wspierają wytwórców energii produkowanej w kogeneracji oraz podmioty planujące budowę tego typu instalacji. Współcześnie na całym świecie, w tym w szczególności w Stanach Zjednoczonych oraz w Unii Europejskiej, funkcjonują różne mechanizmy prawne wspierające kogenerację.

Zgodnie z prawem unijnym, mechanizmy wspierające wytwarzanie energii z kogeneracji, pod warunkiem spełnienia określonych kryteriów, stanowią dozwoloną pomoc publiczną w rozumieniu art. 107 TFUE⁴. Kluczowe znaczenie ma w tym zakresie dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchycenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE oraz wytyczne Komisji Europejskiej w sprawie pomocy państwa na ochronę środowiska i cele związane z energią w latach 2014–2020 (Dz. Urz. UE C 200 z 28 czerwca 2014 r., s. 1–55) (dalej: Wytyczne 2014–2020)⁵.

Od 2007 r. również w Polsce istnieją mechanizmy prawne wspierające energię wytwarzaną w kogeneracji, które na przestrzeni ostatnich lat ulegały znacznym zmianom (PTEZ, 2019, s. 13). Celem niniejszego artykułu jest krytyczna analiza wybranych aspektów prawnych najnowszego systemu wsparcia stworzonego dla energii wytwarzanej w wysokosprawnej kogeneracji i przedstawienie postulatów *de lege lata* i *de lege ferenda*, które mogłyby przyczynić się do jak najszerzego wspierania kogeneracji w Polsce. W szczególności analizie zostanie poddany system aukcyjny oraz quasi-aukcyjny, problematyka decyzji inwestycyjnych dla nowych jednostek kogeneracji, specjalne zasady wsparcia dla niektórych jednostek kogeneracji oraz różnice między dopłatami dla kogeneracji i zwrotem ujemnego salda dla instalacji OZE.

II. Nowy mechanizm wsparcia dla kogeneracji

Pod koniec 2018 r. Sejm uchwalił ustawę z dnia 14 grudnia 2018 r. o promowaniu energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji⁶, która wprowadziła nowe mechanizmy wsparcia dedykowane wyłącznie dla energii wytwarzanej w tej technologii. Tym samym ustawa o promowaniu zastąpiła poprzedni mechanizm wsparcia dla kogeneracji oparty na świadectwach pochodzenia, który wygasł 31 grudnia 2018 r. (Paska i Surma, 2019, s. 90). Mechanizm świadectw pochodzenia, wprowadzony na podstawie ustawy z dnia 12 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne, ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o systemie oceny zgodności⁷, okazał się nie spełnić oczekiwań ze względu na ograniczony wpływ na rozwój nowych źródeł energii z kogeneracji oraz trudności z osiągnięciem rentowności na wystarczającym poziomie w przypadku istniejących jednostek wytwórczych⁸.

Głównym celem ustawy o promowaniu jest efektywne ekonomicznie zmniejszenie negatywnych zjawisk środowiskowych, przy równoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa dostaw ciepła i energii elektrycznej oraz poprawa efektywności wykorzystania nośników energii poprzez

⁴ Szerzej na temat pomocy publicznej w kontekście energii elektrycznej zob. M. Bałdowski (2017, s. 269–282).

⁵ Szerzej na temat unijnych mechanizmów wsparcia kogeneracji zob. Król, 2018, s. 16–18.

⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o promowaniu energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji (DzU 2020, poz. 250, ze zm.); dalej: ustawa o promowaniu.

⁷ DzU 2007, poz. 124.

⁸ Uzasadnienie do ustawy o promowaniu, s. 3.

rozwój wysokosprawnej kogeneracji (Uzasadnienie do ustawy o promowaniu, s. 3). Droga do realizacji powyższego celu jest wprowadzenie nowych mechanizmów wsparcia dedykowanych dla nowych, modernizowanych oraz istniejących jednostek kogeneracji, przy uwzględnieniu różnic w zależności od zainstalowanej mocy elektrycznej. Mechanizmy te dzielą się na wsparcie przyznawane w drodze aukcji, wsparcie w formie premii gwarantowanej oraz wsparcie w ramach premii gwarantowanej indywidualnej i naboru na premię kogeneracyjną indywidualną dla jednostek o zainstalowanej mocy elektrycznej powyżej 50 MW. Warunkiem koniecznym do skorzystania przez instalację z mechanizmów wsparcia uregulowanych ustawą o promowaniu jest wskaźnik emisji dwutlenku węgla nieprzekraczający 450 kg na 1 MWh wytworzonej energii elektrycznej i ciepła.

Niezależnie, wytwórcy energii wytwarzanej w kogeneracji mogą korzystać również z mechanizmów wsparcia przewidzianych w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy⁹ oraz ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii¹⁰, przy założeniu, że spełniają określone w tych ustawach kryteria uprawniające do otrzymania wsparcia. Należy jednak zauważyć, że korzystanie przez wytwórców energii wytwarzanej w kogeneracji z powyższych mechanizmów wsparcia uniemożliwia (w przypadku korzystania ze wsparcia z ustawy o OZE) lub istotnie ogranicza (w przypadku korzystania ze wsparcia z ustawy o rynku mocy) możliwość korzystania z systemu wsparcia uregulowanego w ustawie o promowaniu.

III. Zasady uczestnictwa w systemie wsparcia

1. System aukcyjny i quasi-aukcyjny

Podstawowym mechanizmem wsparcia dedykowanym dla nowych lub znacznie zmodernizowanych jednostek wytwórczych o mocy zainstalowanej elektrycznej od 1 MW do 50 MW jest tzw. premia kogeneracyjna, która udzielona jest jednostkom, które złożyły zwycięskie oferty na aukcji, której przedmiotem jest właśnie premia kogeneracyjna za sprzedaż energii elektrycznej (Paska i Surma, 2019, s. 91). Premia kogeneracyjna stanowi zatem gwarantowaną dopłatę za każdą wytworzoną 1 MWh w jednostce kogeneracji, którą wypłaca Zarządca Rozliczeń S.A. Istotą aukcyjnego systemu wsparcia jest to, że premię kogeneracyjną otrzymują te jednostki, które w ramach aukcji zaoferowały najniższą wysokość premii kogeneracyjnej aż do wyczerpania wolumenu energii ustalonego dla danej aukcji. W przypadku, gdy w ramach aukcji w zgłoszonych ofertach nie został przekroczony maksymalny wolumen do sprzedaży, aukcję wygrywają uczestnicy aż do wyczerpania 80% wolumenu energii objętej ofertami, co ma zapobiegać zjawisku tzw. nadwsparcia, rozumianego jako uzyskanie zbyt wysokiej premii (Szopiński, 2020). System ten jest wzorowany na systemie aukcyjnym wprowadzonym w ustawie o OZE. Aukcje na premię kogeneracyjną odbywają się nie rzadziej niż raz w roku i oparte są na tzw. formule *pay-as-bid*, co w praktyce oznacza, że podmioty, które wygrały aukcje uzyskują wsparcie na różnym poziomie, którego wysokość odpowiada cenie oferowanej indywidualnie przez każdego z uczestników takiej aukcji (Szopiński, 2020). Dodatkowo należy zauważyć, że aukcje przeprowadzone są bez podziału na tzw. koszyki technologiczne, natomiast w zależności od tego, jakiego rodzaju paliwo

⁹ DzU 2020, poz. 247; dalej: ustawa o rynku mocy.

¹⁰ DzU 2020, 261; dalej: ustawa o OZE.

jest wykorzystywane w jednostce kogeneracji (tj. paliwa stałe, paliwa gazowe, biomasa i inne) oddzielnie ustalana jest wysokość wartości referencyjnej, czyli maksymalnej wartości premii, którą mogą zaoferować wytwórcy w ramach aukcji (Szopiński, 2020).

Wytwórcy energii elektrycznej w jednostkach kogeneracji zainteresowani wzięciem udziału w aukcji podlegają procedurze prekwalitykacyjnej wszczynanej na podstawie wniosku takiego wytwórcy, który wskazuje między innymi: dane wytwórcy, planowaną lokalizację i moc zainstalowaną, procentowy udział ciepła użytkowego, które zostanie wprowadzone do publicznej sieci ciepłowniczej, określenie wszystkich rodzajów paliw wykorzystywanych do wytwarzania energii elektrycznej oraz wielkości planowanych nakładów inwestycyjnych znacznej modernizacji w stosunku do wielkości nakładów inwestycyjnych nowej porównywalnej jednostki kogeneracji¹¹. W przypadku pozytywnego przejścia przez procedurę prekwalitykacji, wytwórca energii elektrycznej jest dopuszczany do udziału w aukcji na podstawie decyzji administracyjnej wydawanej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki (dalej: Prezes URE)¹².

Wsparcie w postaci premii kogeneracyjnej udzielane jest na okres maksymalnie 15 lat, nie dłużej jednak niż do 31 grudnia 2048 roku¹³.

Ponadto, dla nowych i znacznie zmodernizowanych jednostek kogeneracji, których zainstalowana moc elektryczna przekracza 50 MW, ustawa o promowaniu przewiduje mechanizm wsparcia oparty na tzw. premii kogeneracyjnej indywidualnej, która przyznawana jest w drodze systemu quasi-aukcyjnego na podstawie naboru ogłaszanego, nie rzadziej niż raz w roku, przez Prezesa URE. Podobnie jak w systemie aukcyjnym, przed przystąpieniem zainteresowanej jednostki do naboru, Prezes URE przeprowadza na wniosek zainteresowanego podmiotu procedurę prekwalitykacyjną, która w przypadku pozytywnego rozstrzygnięcia kończy się wydaniem decyzji administracyjnej w przedmiocie dopuszczenia do naboru¹⁴. Nabór wygrywają uczestnicy, którzy otrzymali najniższą wartość punktową przy uwzględnieniu następujących parametrów: wysokość premii kogeneracyjnej indywidualnej bez uwzględnienia wartości pomocy inwestycyjnej, lokalizację jednostki kogeneracji, w odniesieniu do której zróżnicowanie punktowe ustala się, biorąc pod uwagę uwarunkowania dotyczące lokalizowania jednostek kogeneracji w ramach systemów ciepłowniczych w sposób zapewniający bezpieczeństwo dostaw ciepła dla odbiorców końcowych oraz dążenie do wzrostu liczby efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych oraz wszystkie rodzaje paliw wykorzystywanych do wytwarzania energii elektrycznej w jednostce kogeneracji – w odniesieniu do których zróżnicowanie punktowe ustala się, biorąc pod uwagę politykę energetyczną państwa, potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń¹⁵.

System ten łączy zatem zarówno elementy systemu aukcyjnego, jak i pewne elementy systemu premii gwarantowanej opartego na spełnieniu określonych kryteriów. Należy jednak zauważyć, że oba systemy ukształtowane są – w stopniu mniejszym (premia kogeneracyjna indywidualna) lub większym (premia kogeneracyjna) – na konkurencji między jednostkami wytwórczymi. Wpisuje się w to powszechne przekonanie o tym, że konkurencyjność rynku to najlepszy środek do osiągnięcia

¹¹ Art. 18 ustawy o promowaniu.

¹² Art. 19 ustawy o promowaniu.

¹³ Art. 4 ust. 2 ustawy o promowaniu.

¹⁴ Art. 45 ustawy o promowaniu.

¹⁵ Art. 49 ust. 2 ustawy o promowaniu.

wydajności (Behrens, 2007, s. 62), z którym trudno polemizować, pamiętając jednak, że badania wskazują na pozytywny wpływ współpracy między konkurentami na wyniki osiągnięte przez uczestników rynku energii (Mucha-Kuś, Zamasz i Sołtysik, 2015, s. 11).

2. Problematyka decyzji inwestycyjnej dla nowych jednostek kogeneracji

W kontekście powyższych rozważań należy zauważyć, że na gruncie ustawy o promowaniu włąpliwości budzi ustawowa definicja nowej jednostki kogeneracji, jako że swoim zakresem obejmuje ona jedynie jednostki, co do których decyzję inwestycyjną podjęto po dniu wygrania aukcji (w przypadku jednostek o mocy zainstalowanej elektrycznej od 1 MW do 50 MW) lub po dniu wygrania naboru¹⁶. Co więcej, wytwórca, który składa wniosek o wypłatę premii kogeneracyjnej, jest zobowiązany przedstawić Prezesowi URE dokumenty potwierdzające, że decyzja inwestycyjna została podjęta po wygranej aukcji¹⁷. Analogiczny obowiązek ciąży na potencjalnym beneficjencie premii kogeneracyjnej indywidualnej¹⁸.

Kluczowe znaczenie w tym kontekście ma definicja decyzji inwestycyjnej, zgodnie z którą jest to „rozpoczęcie robót budowlanych związanych z inwestycją albo podjęcie wiążącego zobowiązania do zamówienia urządzeń lub inne zobowiązanie, które sprawia, że inwestycja staje się nieodwracalna, z wyłączeniem zakupu gruntów oraz prac przygotowawczych, polegających na uzyskiwaniu zezwoleń i wykonywaniu wstępnych studiów wykonalności, w zależności od tego, które zdarzenie nastąpi wcześniej”¹⁹. Przedmiotowy termin (oraz związane z nim ograniczenie możliwości partycypacji w aukcji lub w naborze na premię kogeneracyjną indywidualną) nie występował pierwotnie na gruncie ustawy o promowaniu – został wprowadzony na mocy nowelizacji z lutego 2019 roku²⁰.

Źródłem przyjętego rozwiązania jest zgłoszona w ramach procedury prenotyfikacji uwaga KE, zgodnie z którą Polska powinna zapewnić, aby pomoc dla nowych jednostek spełniała kryterium tzw. efektu zachęty²¹. Efekt zachęty na gruncie unijnych reguł pomocy publicznej rozumiany jest w ten sposób, że pomoc przyznawana przez państwo to konieczny warunek podjęcia przez przedsiębiorcę określonych działań – dotyczy to zarówno wsparcia dla transformacji energetycznej²², jak i realizacji innych celów o istotnym znaczeniu dla wspólnoty²³. Fundamentalne znaczenie efektu zachęty dla dopuszczalności pomocy publicznej zostało podkreślone już w orzeczeniu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) ws. *Philip Morris Holland BV przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich*, gdzie jednoznacznie wskazano, że niedopuszczalna jest interpretacja przepisów traktatowych w sposób dopuszczający płatności na rzecz przedsiębiorstw, jeżeli nie

¹⁶ Art. 2 pkt 14 ustawy o promowaniu.

¹⁷ Art. 27 ust. 1 pkt 1 ustawy o promowaniu.

¹⁸ Art. 51 ust. 1 pkt 1 ustawy o promowaniu.

¹⁹ Art. 2 pkt 3a ustawy o promowaniu.

²⁰ Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. zmieniająca ustawę o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz niektórych innych ustaw, ustawę – Prawo ochrony środowiska, ustawę o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji, ustawę o zmianie ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych oraz niektórych innych ustaw oraz ustawę o promowaniu energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji (DzU 2019, poz. 412), dalej: nowelizacja ustawy o promowaniu.

²¹ Uzasadnienie do nowelizacji ustawy o promowaniu, s. 7–8.

²² Pkt 49 Wytocznych 2014–2020.

²³ Np. pkt 60 wtycznych w sprawie pomocy regionalnej na lata 2014–2020 (Dz. Urz. UE C 249 z dnia 31 lipca 2014 r., s. 1 i n.).

są one konieczne dla osiągnięcia celów uzasadniających przyznaną pomoc²⁴. Teza ta znajduje potwierdzenie również w najnowszym orzecznictwie TSUE²⁵.

Z formalnego punktu widzenia oznacza to, że pomoc może zostać przyznana, jeżeli wniosek beneficjenta został złożony przed rozpoczęciem realizacji projektu (Postuła i Werner, 2008, s. 189). Na gruncie Wytycznych 2014–2020 przyjęto, że przyznanie wsparcia jest niedopuszczalne, jeżeli przed złożeniem wniosku nastąpiło rozpoczęcie prac nad projektem²⁶. Przy czym, rozpoczęcie prac jest w istocie definiowane w sposób identyczny²⁷ z podjęciem decyzji inwestycyjnej w rozumieniu ustawy o promowaniu.

Innymi słowy, wsparcie dla nowych jednostek kogeneracji zastrzeżone jest jedynie dla tych projektów, które nie zostałyby bez niego zrealizowane, co wyraża się w formalnym wymogu wykazania, że decyzja inwestycyjna dla danej jednostki została podjęta po wygranej aukcji lub naborze. Trudno kwestionować racjonalność uzależnienia dostępu do pomocy publicznej od istnienia efektu zachęty, biorąc pod uwagę, że celem państwowej pomocy nie jest wsparcie przedsiębiorstw (jest to jedynie instrument), a realizacja określonych celów. Wątpliwości budzi natomiast wprowadzenie tego warunku w ramach systemu aukcyjnego i quasi-aukcyjnego, mimo że nie jest on konieczny w przypadku procedur przetargowych zgodnych z zasadami konkurencji²⁸. O ile w przypadku systemu naboru na premię kogeneracyjną indywidualną można polemizować, czy można mu przypisać powyższe cechy, o tyle w odniesieniu do aukcji na premię kogeneracyjną zostało to wprost potwierdzone przez KE²⁹. Co więcej, KE zatwierdziła polski program pomocowy dla OZE³⁰, mimo że nie przewidziano w nim badania efektu zachęty w przypadku mechanizmu aukcyjnego. Prowadzi to do konkluzji, że obowiązujące w Polsce przepisy mają w opisanym zakresie charakter dyskryminacyjny względem wytwórców energii w kogeneracji (porównując ich do wytwórców energii z OZE), co jest o tyle niezrozumiałe, że jedna i druga metoda produkcji energii służy ochronie środowiska i przyczynia się do wzrostu bezpieczeństwa energetycznego.

Abstrahując od zasadności badania efektu zachęty w przypadku procedury przetargowej opartej na zasadach konkurencji, nie jest jasne, kiedy dochodzi do podjęcia decyzji inwestycyjnej. O ile bowiem wyznaczenie rozpoczęcia robót budowlanych lub podjęcia wiążącego zobowiązania do zamówienia urządzeń nie powinno być problematyczne, o tyle sprawa jest bardziej skomplikowana w przypadku innego zobowiązania, które sprawia, że decyzja staje się nieodwracalna. Nieodwracalność inwestycji nie została wyjaśniona ani na gruncie ustawy o promowaniu, ani Wytycznych 2014–2020, a z orzecznictwa TSUE można jedynie wyciągnąć wniosek, że chodzi o sytuację, gdy wycofanie się z projektu stanowiłoby marnotrawstwo zainwestowanych już środków³¹ i – w związku z tym – byłoby zachowaniem niezgodnym z logiką prywatnego inwestora (Wojtaczka, 2014, s. 65).

²⁴ Wyr. TSUE z dnia 17 września 1980 r., C-730/79, Philip Morris Holland BV przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich, Zb. Orz. ECR 1980/6/2671, pkt 17.

²⁵ Wyr. TSUE z dnia 5 marca 2019 r., C-349/17, Eesti Pagar AS przeciwko Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus i Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Zb. Orz. EU:C:2019:172, pkt 63.

²⁶ Pkt 50 Wytycznych 2014–2020.

²⁷ Pkt 19(44) Wytycznych 2014–2020.

²⁸ Pkt 52 Wytycznych 2014–2020.

²⁹ Dec. Komisji Europejskiej z dnia 15 kwietnia 2019 r. w sprawie programu pomocowego SA.51192 (2019/NN) oraz SA.52530 (2019/N), pkt 138-140. Pozyskano z: https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_51192 (31.08.2020), dalej: decyzja KE SA.51192/SA.52530.

³⁰ Dec. Komisji Europejskiej z dnia 13 grudnia 2017 r. w sprawie programu pomocowego SA.43697 (2015/N). Pozyskano z: https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_43697 (31.08.2020).

³¹ Wyr. TSUE z dnia 14 maja 2002 r., T-126/99, Graphischer Maschinenbau GmbH v Komisja Europejska, Zb. Orz. ECLI:EU:T:2002:116, pkt. 37.

Jest to więc kwestia wysoce ocenna i wydaje się zasadnym, aby ustawodawca (w porozumieniu z KE) doprecyzował kryteria uznania inwestycji za nieodwracalną. W szczególności pożądanym byłoby określenie dopuszczalnego limitu środków (podanego w proporcji do wartości całej inwestycji), który, na zasadzie fikcji prawnej, wyznaczyłby granicę między inwestycją, z której racjonalny inwestor może się wycofać i taką, w przypadku której jest to już niemożliwe.

Wskazane byłoby także, aby państwo polskie podjęło rozmowy z KE w sprawie stworzenia ustawowego wyjątku dla jednostek kogeneracji realizowanych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego (dalej: PPP). W przypadku takich projektów nie jest bowiem, co do zasady, możliwym ubieganie się o wsparcie operacyjne bez uprzedniego zawarcia umowy o PPP (która niewątpliwie stanowi źródło wiążącego zobowiązania powodującego nieodwracalność inwestycji). Co więcej, nowe projekty PPP nie mogą być również kwalifikowane jako istniejące jednostki kogeneracji, jako że w tym przypadku wymagane jest rozpoczęcie wytwarzania energii elektrycznej przed dniem 1 stycznia 2019 roku³². W konsekwencji można stwierdzić, że projekty PPP zostały wykluczone z mechanizmu pomocowego uregulowanego na gruncie ustawy o promowaniu, co wydaje się nie było celem ustawodawcy.

3. Specjalne zasady wsparcia

Ustawa o promowaniu przewiduje dwa wyjątki od opisanych reguł wsparcia dla kogeneracji. Pierwszy wyjątek to przyznanie ustawowej gwarancji wsparcia istniejącym, zmodernizowanym³³ i małym³⁴ jednostkom w ramach mechanizmu premii gwarantowanej³⁵ oraz premii gwarantowanej indywidualnej³⁶. Drugi natomiast dotyczy jednostek o mocy zainstalowanej elektrycznej nie mniejszej niż 300 MW, w przypadku których wsparcie zależne jest od uprzedniej oceny przez KE zgodności przewidzianej pomocy z rynkiem wewnętrznym³⁷.

Istotą wsparcia w formie premii gwarantowanej lub premii gwarantowanej indywidualnej jest to, że dostęp do niego zależny jest wyłącznie od spełnienia wskazanych ustawowo kryteriów³⁸, a nie od wyniku rywalizacji z innymi potencjalnymi beneficjentami. W przypadku obu tych rodzajów wsparcia, formalną podstawę partycypacji w systemie stanowi decyzja Prezesa URE³⁹. Obie formy łączy także okres wsparcia, jako że przysługuje ono co do zasady przez 15 lat od dnia pierwszego wytworzenia energii potwierdzonego świadectwem pochodzenia (w odniesieniu do istniejących jednostek)⁴⁰ lub od dnia dopuszczenia do systemu premii gwarantowanej i wytworzenia energii

³² Art. 2 pkt 8 ustawy o promowaniu.

³³ Zmodernizowana (mała) jednostka kogeneracji oznacza (małą) jednostkę kogeneracji, która została poddana modernizacji i w której pierwsze wytworzenie energii elektrycznej po modernizacji nastąpiło nie wcześniej niż 1 stycznia 2019 r., gdzie poprzez „modernizację” należy rozumieć proces inwestycyjny mający na celu odtworzenie stanu pierwotnego jednostki lub zmianę jej parametrów użytkowych lub technicznych, o ile wiąże się to z poniesieniem kosztów inwestycyjnych w wysokości 25–50% jak na nową porównywalną jednostkę kogeneracji – art. 2 pkt 43–44 w zw. z art. 2 pkt 13 ustawy o promowaniu.

³⁴ Mała jednostka kogeneracji oznacza jednostkę kogeneracji o mocy zainstalowanej elektrycznej mniejszej niż 1 MW – art. 2 pkt 11 ustawy o promowaniu.

³⁵ Art. 5 ust. 1 ustawy o promowaniu.

³⁶ Art. 6 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o promowaniu.

³⁷ Art. 7 ustawy o promowaniu.

³⁸ W sposób szczegółowy warunki korzystania ze wsparcia tej formie reguluje art. 29 i n. ustawy o promowaniu (w przypadku premii gwarantowanej) oraz art. 36 i n. ustawy o promowaniu (w przypadku premii gwarantowanej indywidualnej). Najistotniejszym kryterium w kontekście transformacji energetycznej jest emisja dwutlenku węgla na poziomie nie wyższym niż 450 kg na 1 MWh.

³⁹ Art. 29 ust. 4 ustawy o promowaniu (premia gwarantowana) oraz art. 37 ust. 3 ustawy o promowaniu (premia gwarantowana indywidualna).

⁴⁰ Art. 5 ust. 4 ustawy o promowaniu (premia gwarantowana) oraz art. 6 ust. 4 ustawy o promowaniu (premia gwarantowana indywidualna) – zgodnie z przytoczonymi przepisami ostateczna granica czasowa wsparcia dla istniejących jednostek kogeneracji przypada na dzień 31 grudnia 2035 r., mimo że kwalifikacja danej jednostki jako „istniejącej” w rozumieniu ustawy o promowaniu wymaga, aby do pierwszego wytworzenia w niej energii doszło nie później niż 31 grudnia 2018 r., co wskazuje, że w żadnym przypadku 15-letni okres wsparcia nie powinien kończyć się po 31 grudnia 2033 roku.

elektrycznej (w odniesieniu do nowych lub znacznie zmodernizowanych małych jednostek)⁴¹, z zastrzeżeniem, że w przypadku zmodernizowanych jednostek okres ten wynosi od 5 do 7 lat⁴² od dnia pierwszej sprzedaży energii elektrycznej wyprodukowanej po zakończeniu modernizacji i dopuszczeniu do systemu⁴³. Podstawową różnicą między ww. formami jest to, że premia gwarantowana dedykowana jest małym jednostkom kogeneracji oraz istniejącym i zmodernizowanym jednostkom o mocy zainstalowanej elektrycznej od 1 do 50 MW, podczas gdy beneficjentami premii gwarantowanej indywidualnej mogą być jedynie wytwórcy energii w istniejących i zmodernizowanych jednostkach kogeneracji o mocy zainstalowanej elektrycznej nie mniejszej niż 50 MW. Ponadto wartość premii gwarantowanej stanowi iloczyn jednostkowej stawki określonej w przepisach wykonawczych do ustawy o promowaniu⁴⁴ oraz ilości wytworzonej energii elektrycznej⁴⁵, podczas gdy wartość premii gwarantowanej indywidualnej oblicza Prezes URE na podstawie danych przekazanych przez wytwórcę (w szczególności prognozowanych przychodów i kosztów związanych z wytwarzaniem energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji), z zastrzeżeniem, że nie może ona przekroczyć wartości maksymalnej określonej w przepisach wykonawczych⁴⁶.

Uprzywilejowanie małych jednostek jest konieczne, aby zapewnić środki na ich funkcjonowanie bez barier ograniczających możliwość partycypacji w mechanizmie pomocowym o konkurencyjnym charakterze⁴⁷. Jednocześnie kształtowanie odrębnych reguł wsparcia dla instalacji o mocy do 1 MW jest akceptowalne przez KE⁴⁸. Nie jest to zresztą nowością na gruncie prawa polskiego – przepisy regulujące pomoc dla OZE także przewidują specjalne gwarancje ustawowe (w postaci możliwości sprzedaży energii po stałej cenie lub prawa do pokrycia ujemnego salda) dla instalacji wykorzystujących określone surowce, których moc nie przekracza wyznaczonego pułapu⁴⁹. Wynika to z faktu, że reżim aukcyjny wiąże się z ryzykiem i kosztami, których mniejsi wytwórcy nie są w stanie ponieść, wliczając w to koszty profesjonalnej obsługi prawnej (Trupkiewicz, 2020, s. 953).

Trudniej natomiast uzasadnić przyjęcie specjalnych reguł wsparcia dla istniejących i zmodernizowanych jednostek o mocy przekraczającej 1 MW, jako że brak jest podstawy dla takich rozwiązań w wytycznych 2014–2020, jak również przekonujących argumentów dotyczących gorszej pozycji rynkowej doświadczonych wytwórców. Ustawodawca posłużył się w tym zakresie argumentem o charakterze funkcjonalnym, wskazując, że poddanie tych jednostek zasadom konkurencji mogłoby stworzyć ryzyko, że nie wygrają aukcji i nie będą w stanie utrzymać produkcji energii na dotychczasowym poziomie⁵⁰. Wydaje się, że jedynie zagrożenie eliminacją z rynku jednostek opalanych paliwami gazowymi i – w konsekwencji – zwiększenie produkcji

⁴¹ Art. 5 ust. 5 pkt 1 i 2 ustawy o promowaniu.

⁴² Okres wydłuża się wraz ze wzrostem wysokości kosztów inwestycyjnych w proporcji do kosztów, których poniesienie byłoby konieczne na porównywalną nową jednostkę kogeneracji.

⁴³ Art. 5 ust. 2 i 6 ustawy o promowaniu (premia gwarantowana) oraz art. 6 ust. 3 ustawy o promowaniu (premia gwarantowana indywidualna).

⁴⁴ Rozporządzenie Ministra Energii z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie maksymalnej ilości i wartości energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji objętej wsparciem oraz jednostkowych wysokości premii gwarantowanej w roku 2019 oraz 2020 (DzU 2019 r., poz. 1671, ze zm.), dalej: przepisy wykonawcze.

⁴⁵ Art. 31 ust. 3 pkt 5-8 ustawy o promowaniu.

⁴⁶ Art. 38 ustawy o promowaniu.

⁴⁷ Uzasadnienie do ustawy o promowaniu, s. 13.

⁴⁸ Pkt 127 Wytycznych 2014–2020.

⁴⁹ Art. 70a ust. 1–3 ustawy o OZE.

⁵⁰ Uzasadnienie do ustawy o promowaniu, s. 14.

w jednostkach opalanych paliwami stałymi (węglem) lub zwiększenie poziomu odrębnej produkcji ciepła i energii elektrycznej przekonało KE do zaakceptowania tego elementu mechanizmu pomocowego⁵¹.

IV. Dopłaty dla kogeneracji a zwrot ujemnego salda dla instalacji OZE

Na koniec należy zwrócić uwagę na różnicę w podejściu ustawodawcy do formy udzielania wsparcia dla jednostek kogeneracji oraz instalacji OZE. O ile reguły warunkujące dostęp do pomocy ukształtowane są w podobny sposób na gruncie ustawy o OZE i ustawy o promowaniu, o tyle sama pomoc przybiera odmienną formę w obu przypadkach.

Każdy rodzaj premii dla kogeneracji stanowi rodzaj dopłaty do prowadzonej działalności, której wysokość (zależna od ilości wyprodukowanej energii elektrycznej) wynika albo z oferty aukcyjnej, albo z przepisów prawa, albo obliczeń Prezesa URE (Szopiński, 2020). Na gruncie ustawy o OZE, głównym instrumentem wsparcia⁵² jest natomiast prawo do pokrycia ujemnego salda, tj. prawo do pokrycia różnicy między (i) rynkową wartością sprzedanej energii elektrycznej oraz (ii) jej wartością wynikającą z ceny wskazanej w ofercie aukcyjnej danego wytwórcy (zakładając, że pierwsza ze wskazanych wartości jest niższa)⁵³. Co więcej, jeżeli w danym miesiącu powstanie dodatnie saldo (ze względu na wyższą wartość ceny rynkowej od ceny aukcyjnej), to powinno ono zostać rozliczone z ewentualnym przyszłym ujemnym saldem, a w przypadku gdyby nie mogło ono zostać rozliczone do końca 15-letniego okresu wsparcia – wytwórca zobowiązany jest do jego zwrotu⁵⁴. Nie jest więc wykluczone, że ostatecznie żadne wsparcie nie zostanie wypłacone wytwórcy (Muszyński, 2020, s. 1040), a nawet możliwa jest sytuacja, w której rzekomy beneficjent będzie *de facto* podmiotem obciążonym.

Zaletą rozwiązania przyjętego na gruncie ustawy o OZE jest bezpieczeństwo wytwórcy, któremu gwarantuje się określoną cenę sprzedawanej energii elektrycznej niezależnie od wahań jej rynkowej wartości. Należy jednak podkreślić, że Prezes URE nie kupuje energii od zwycięzcy aukcji (Pokrzywniak, 2016) i to na wytwórcy ciąży obowiązek znalezienia nabywcy energii wyprodukowanej w instalacji OZE⁵⁵. System wsparcia dla kogeneracji gwarantuje jednak wytwórcom dopłatę o określonej wysokości, co jest szczególnie korzystne w przypadku wzrostu cen energii. Dodatkowo, konstrukcja mechanizmu wsparcia dla kogeneracji eliminuje ryzyko, że wytwórca będzie zobowiązany do dokonania określonych płatności po zakończeniu premiowanego okresu.

Biorąc pod uwagę, że produkcja energii z OZE oraz w wysokosprawnej kogeneracji objęta jest systemem pomocowym z tego samego powodu, tj. ze względu na to, że przyczynia się do poprawy jakości środowiska oraz efektywniejszego wykorzystania istniejących zasobów energetycznych, zasadne jest stworzenie wytwórcom możliwości wyboru formy korzystania ze wsparcia.

⁵¹ Dec. KE SA.51192/SA.52530, pkt 175.

⁵² Stwierdzenie to dotyczy aukcyjnego systemu wsparcia dla instalacji OZE o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej nie mniejszej niż 500 kW, jako że na gruncie ustawy o OZE zostały uregulowane różne mechanizmy pomocowe dla zielonej energetyki, w tym świadectwa pochodzenia energii z odnawialnych źródeł (art. 44 ust. 1 ustawy o OZE).

⁵³ Art. 92 ust. 5 w zw. z art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o OZE.

⁵⁴ Art. 93 ust. 12 ustawy o OZE.

⁵⁵ Ustawa o OZE przewiduje jednak gwarancję zakupu energii z instalacji OZE, która była objęta zwycięską ofertą, przez sprzedawcę zobowiązanego. Dotyczy to wyłącznie instalacji o mocy poniżej 500 kW – art. 82 ust. 1 ustawy o OZE.

Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów, wybór taki istnieje jedynie w odniesieniu do jednostek wysokosprawnej kogeneracji, które do produkcji energii wykorzystują wyłącznie odnawialne źródła, np. biomasę, jako że w takim przypadku wytwórca może zdecydować czy chce korzystać ze wsparcia uregulowanego w ustawie o promowaniu, czy w ustawie o OZE. Wydaje się, że wytwórcy, jako podmioty profesjonalne, powinni być w stanie dokonać oceny, która z tych form pozwoli im na efektywniejsze działanie na rynku i zapewni ciągłość produkcji energii na określonym poziomie. W związku z tym brakuje racjonalnego powodu utrzymania istniejącego stanu prawnego w tym zakresie.

V. Podsumowanie

Należy pozytywnie ocenić stworzenie dedykowanego systemu wsparcia dla kogeneracji, biorąc pod uwagę korzystne skutki tej technologii dla polskiej transformacji energetycznej. Podobnie jak w przypadku OZE, wydaje się, że zalety jednoczesnego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej warte są określonego obciążenia dla budżetu państwa związanego ze świadczoną pomocą publiczną. W tym kontekście należy wymienić wzrost udziału OZE w krajowym miksie energetycznym oraz efektywniejsze, w porównaniu z odrębną produkcją energii elektrycznej i ciepłej, wykorzystanie surowców, co jest szczególnie istotne w sytuacji kurczących się zasobów węgla i wysokich kosztów importu gazu.

Dopiero z perspektywy czasu możliwe będzie dokonanie pełnej oceny skuteczności rozwiązań przyjętych na gruncie ustawy o promowaniu. Niemniej, wydaje się, że obecnie system został prawidłowo skonstruowany legislacyjnie. Przede wszystkim, zgodnie z regulacjami prawa unijnego, oparty został na konkurencji między wytwórcami energii, co zapewnia jego transparentność oraz efektywność ekonomiczną. Jednocześnie zaś została stworzona gwarancja pomocy dla małych jednostek, które często nie są zdolne do konkurencji na warunkach rynkowych oraz dla istniejących jednostek, co znacznie zwiększa prawdopodobieństwo utrzymania przez nie produkcji na dotychczasowym poziomie. Na jednoznacznie pozytywną ocenę zasługuje wprowadzenie bariery dla udziału w systemie w postaci maksymalnego pułapu emisji dwutlenku węgla na poziomie 450 kg na 1 MWh, co jest kolejnym krokiem w kierunku dekarbonizacji Polski.

Powyższe nie oznacza jednak, że ustawa o promowaniu wolna jest od wad. Przykładowo niezrozumiałym jest przyjęcie, że w aukcjach na premię kogeneracyjną mogą brać udział jedynie jednostki, co do których decyzję inwestycyjną podjęto już po dniu przeprowadzeniu aukcji. Wytyczne 2014–2020 nie przewidują bowiem wymogu badania efektu zachęty w przypadku procedur przetargowych o charakterze konkurencyjnym. Różnicuje to również pozycję wytwórców energii z OZE i w kogeneracji. Co więcej, sama definicja „decyzji inwestycyjnej” jest niejasna i nie wskazuje precyzyjnie, do jakiego etapu inwestor może podejmować działania bez ryzyka wykluczenia z systemu. W naszej ocenie, ustawodawca powinien również wprowadzić zmiany do ustawy o OZE i ustawy o promowaniu, dzięki którym wytwórcy mogliby zdecydować czy chcą korzystać ze wsparcia w formie zwrotu ujemnego salda, czy dopłaty o określonej wysokości.

Bibliografia

- Bałdowski, M. (2017). Controversies Concerning the Interpretation of State Resources as a Prerequisite of State Aid: an Illustration Using the Example of Polish Green Certificates and the Auction System. *Adam Mickiewicz University Law Review*, 7.
- Behrens, P. (2007). Teoretyczne i praktyczne problemy stosowania instrumentów ekonomicznych w prawie kartelowym. W: C. Banasiński, E. Stawicki (red.), *Konkurencja w gospodarce współczesnej*. Warszawa: UOKiK.
- IEA. (2008). *Combined Heat and Power – Evaluation the benefits of greater global investment*, 2008. International Energy Agency. Pozyskano z: <https://webstore.iea.org/combined-heat-and-power>.
- KE. (2016). *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Strategia UE w zakresie ogrzewania i chłodzenia*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Kalam, A., King, A., Moret, E. i Weerasinghe, U. (2012). Combined heat and power systems: economic and policy barriers to growth. *Chemistry Central Journal*, 6.
- Król, A. (2018). Polski system wsparcia dla wysokosprawnej kogeneracji z perspektywy unijnych zasad udzielania pomocy państwa. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 8.
- Matuszewska, D., Kuta, M. i Górski, J. (2016). Cogeneration – development and prospect in Polish energy sector. *Energy and fuels*, 2016. Pozyskano z: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2017/02/e3sconf_ef2017_01021/e3sconf_ef2017_01021.html (29.08.2020).
- Mirek, I. (2014). Komentarz do dyrektywy 2003/96/WE w sprawie restrukturyzacji wspólnotowych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej. W: K. Lasiński-Sulecki (red.), *Akcyza w prawie Unii Europejskiej. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Mucha-Kuś, K., Zamasz, K. i Sołtysik, M. (2015). *Innowacyjne strategie kooperacyjnych zachowań uczestników rynku energii*. Pozyskano z: http://www.ipa-instytut.pl/lib/qrghec/Innowacyjne-strategie-kooperacyjnych-zachowan-uczestnikow-ryнку-energii_MuchaKus_Zamasz_Soltysik-iqcwrq1.pdf (10.09.2020).
- Muszyński, I. (2020). Komentarz do art. 93. W: M. Czarnecka, T. Oglódek (red.), *Prawo energetyczne. Ustaw o odnawialnych źródłach energii. Ustawa o rynku mocy. Ustawa o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Paska, J. i Surma, T. (2019). Nowy system wsparcia dla wysokosprawnej kogeneracji. *Przegląd Elektrotechniczny*, 10.
- Pokrzywniak, J. (2016). Komentarz do art. 73. W: J. Baehr, P. Lissoń, M. Szambelańczyk (red.), *Ustawa o odnawialnych źródłach energii. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Postuła, I. i Werner, A. (2008). *Prawo pomocy publicznej*. Warszawa: LexisNexis.
- PTEZ. (2019). Raport o kogeneracji w ciepłownictwie, 2019. Polskie Towarzystwo Elektrociepłowni Zawodowych. Pozyskano z: <https://www.gov.pl/attachment/1b0d1dfe-9ad4-4e78-a895-21f8413b85d0> (29.08.2020).
- Szopiński, W. (2020). *Aspekty prawne wsparcia dla wysokosprawnej kogeneracji*. Pozyskano z: <https://nowa-energia.com.pl/2020/02/17/aspekty-prawne-wsparcia-dla-wysokosprawnej-kogeneracji/> (2.09.2020).
- Szostakowska, M. (2016). Art. 3; Art. 9l. W: M. Swora, Z. Muras (red.), *Prawo energetyczne, Tom I, Komentarz do art. 1-11s (410-413 oraz 1244-1269)*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Trupkiewicz, M. (2020). Komentarz do art. 70b. W: M Czarnecka, T. Oglódek (red.), *Prawo energetyczne. Ustaw o odnawialnych źródłach energii. Ustawa o rynku mocy. Ustawa o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Wojtaczka, B. (2014). O efekcie zachęty w prawie pomocy publicznej. *Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, 9(3).